

Het Attebaes Hûs

Aan het Julianaplantsoen op nummer 10 is aan de gevel een houten zijplank van een oude boeren bolderkar bevestigd met de naam "Attebaeshûs" erop geschilderd en twee ronde stukken van een cirkel die de wielen van zo'n bolderwagen symboliseren. Hoe velen van de lezers zullen nog weten dat dit een eerbetoon is aan de Pake en Heit van Trijntje Zondervan-Posthumus? Tegenwoordig hebben Trijntje en haar man Marten er een schoonmaak- en onderhoudsbedrijf, maar voorheen was er de wagenmakerij van Pake Ate Posthumus en daarna van Heit Jan Posthumus gevestigd. In het linker deel der panden had Rienk, een broer van Jan, zijn smederij.

Tot 1926 leken beide bedrijfspanden haast identieke tweelingen. In genoemd jaartal werd het rechter pand echter met een extra woonverdieping uitgebreid en verdween de symmetrie van de panden grotendeels. Wel bleef de fraaie raamverdeling van de grote toegangsdeuren tot beide bedrijven nog lang hetzelfde, maar die is bij een recentere moder-

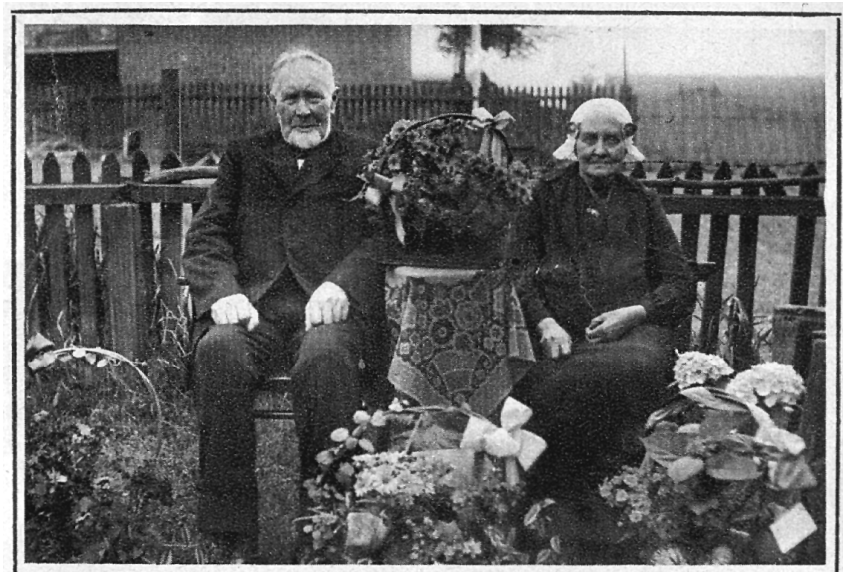
nisering helaas ook teloor gegaan. Kijkt u maar eens naar de door fotograaf M. Mandemaker uit Balk gemaakte fotokaart die waarschijnlijk in of spoedig na 1926 is gemaakt en zie hoe stijlvol die ramen waren. Overigens waren die deuren relatief hoog en in de breedte 1.85 meter in verband met de afmetingen van de wagens die er gemaakt werden.

Ate Rienks Posthumus (waarvan de voornaam meestal als

Atte werd uitgesproken; vandaar Attebaes) schijnt opgegroeid te zijn in een weeshuis in Amsterdam en kwam later in Bolsward terecht.

In een wagenmakerij in Hommerts leerde hij het vak en toen hij dat voldoende beheerste, begon hij een eigen bedrijf aan het huidige Julianaplantsoen in Woudsend. Daar maakte hij houten boerenwagens die dienden om bussen melk te vervoeren, mest uit te rijden en gras en hooi vanaf het land naar de boerderij te brengen. Behalve deze bedrijfswagens maakte Pake Ate ook tilbury's en zgn. glazen wagens. Deze luxe, door paarden getrokken vervoermiddelen voor personen kunt u heden ten dage o.m. in het Rijtuigmuseum in Leek nog bewonderen.

Veel is er niet meer bekend van Ate en Wietske, behalve dat zij 8 kinderen kregen en op 14 mei 1930 zestig jaar getrouwd waren. Dat feit was bijzonder genoeg om een plaatsje te krijgen in het weekblad "Fen Fryske Groun".

Den 14en Mei was het voor het echtpaar A. Posthumus en W. J. de Jong te Woudsend een heugelijke dag; 60 jaren getrouwd en beiden met hun 8 kinderen gezond en wel, dat valt niet velen te beurt! Het jubilerend paar brengen wij dan ook gaarne onze hartelijke gelukwensen.

De 85 jaar oude Ate met nog een mooie, witte haardos en baard en zijn 84 jarige echtgenote met oorijzer op, zitten temidden van grote bloemenmanden te pronk voor de weekblad fotograaf.

Over die bloemenmanden wil ik nog even opmerken dat deze vroeger zeer gebruikelijk waren bij jubilea en andere festiviteiten. De mand werd gevuld met verschillende vaste planten (o.a. hortensia's) en het hengsel was versierd met papieren roosjes en/of strikken en linten. En natuurlijk zat er een kaartje van de afzender bij. Bekijkt u de foto maar eens goed. Dergelijke bloemenmanden zijn in onbruik geraakt en meest door grote bossen snijbloemen vervangen. De laatste keer dat ik zo'n bloemenmand, dus eigenlijk meer een plantenmand, heb gezien, was bij het 45-jarig huwelijksfeest van mijn grootouders in 1948.

Op de diamanten bruiloft van Ate en Wietske werd ook een familieportret gemaakt met hun 8 kinderen en de 6 aangetrouwden. Links van hun vader zitten jongste dochter Gerritje en oudste dochter Jitske. Deze twee ongehuwd gebleven dochters woonden later samen aan de Vosselaan en kregen in de volksmond de bijnamen Orpa en Ruth. Nu weet ik nog wel wie Ruth was, maar de naam Orpa was me ontschoten. In het bijbelboek Ruth lees je het verhaal van Naomi en haar beide schoondochters Orpa en Ruth, waaruit blijkt dat zij beiden getrouwd zijn geweest. Ruth trouwde zelfs een tweede maal en kreeg toen een zoon waaruit het geslacht van Koning David ontstond.

Het is me volstrekt duister waarom de ongehuwd gebleven dochters Posthuma met deze bijnamen werden gesierd. Is er nog iemand in Woudsend die hiervoor wél een verklaring heeft?

Terug naar de gezinsfoto uit 1930. De andere 6 kinderen van Ate en Wietske trouwden allemaal en staan steeds dicht bij elkaar geportretteerd. Geheel links boven Gerritje Dijkstra, de echtgenote van smid Rienk Posthumus die links onder haar staat. Naast Gerritje staat Rienk Smits die gehuwd was met Anna Posthumus, de vrouw met een openstaande witte jurk. Aan de rechterkant van Rienk staat Korneliske Nauta met pal onder haar haar man Gerrit Posthumus. Hij werkte bij Woudsend Verzekeringen en liet in de jaren dertig aan de Vosselaan een mooi huis bouwen dat later o.a. een tijdlang diende tot pastorie van de hervormde gemeente. De vierde man van links op de bovenste rij is Anne Bruinsma met onder hem zijn vrouw Minke Posthumus. Dit echtpaar had een manufacturenzaak aan De Dyk en Anne gaf orgel-

les en was dirigent van een van de Woudsender muziekkorpsen.

Uiterst rechts op de bovenste rij staat Geeske van Dijk met haar linkerhand op de schouder van haar man Jan Posthumus waarover we het verderop in deze bijdrage uitvoerig zullen hebben. De dame die geheel rechts op de tweede rij staat is Trijntje Nauta die gehuwd was met de naast Beppe Wietske zittende Jurjen Posthumus. Ate en Wietske hebben hun getrouwde leven lang in een woning achter de latere smederij gewoond. Daar overleed Ate op 19 mei 1932, 87 jaar oud. Zijn vrouw Wietske werd 93 jaar oud en stierf op 27 juli 1939.

Zoon Jan A. Posthumus was geboren op 31 augustus 1880, een datum die velen zich ook zullen herinneren als de geboortedatum van Koningin Wilhelmina. Op zijn verjaardag werd er zolang Wilhelmina leefde dus altijd gevlagd. Hij kreeg zijn beroepsopleiding bij zijn vader, die naast een wagenmakerij ook met de verkoop en reparatie van fietsen was begonnen.

Jan is in militaire dienst geweest bij het onderdeel Vrijwillige Landstorm en moest opkomen toen Nederland in 1914 mobiliseerde. Uit die tijd zijn er twee foto's bewaard gebleven. De eerste is met een bord in het midden waarop staat geschreven "Nederland mobiliseert" (sic!). De meeste mannen roken een pijp of genieten van een sigaret. Afgezien van de petten duidt hun kleding niet direct op een uniform, meer op een werkmanspak van grondarbeiders. Jan staat met de handen in zijn zakken als tweede van rechts op de middelste rij.

De tweede foto ziet er wat meer militair uit. Jassen met uniformknopen, petten en barretten en een geit die kennelijk de mascotte van de compagnie was. De vierde militair van links op de bovenste rij houdt een bordje met het jaartal 1914 omhoog. Jan is de persoon die rechts van de geit schater-

lachend op de grond gevleed ligt. De andere personen staren nogal ernstig voor zich uit. Zou de reden van de lach gelegen zijn in het feit dat Jan de enige militair is met een onderscheiding op de borst? Met een loep is duidelijk het grote kruis aan een lintje te zien. Ik hoop dat beide foto's nog een beetje duidelijk gereproduceerd kunnen worden, want ze zijn nogal donker.

Overigens weten we ook waar Jan Posthumus gelegerd was,

want de tweede foto is als prentbriefkaart door hemzelf verstuurd aan zijn ouders op 9 november 1914 en afgestempeld in Muiden. Er zit geen postzegel op de kaart want militairen hadden portvrijdom. Jan heeft de kaart van de volgende tekst voorzien: "Waarde Ouders en Zuster, Hierbij een kijkje van mijn kampvrienden en mij zelf niet te vergeten. Zoo U zien kan hebben ze mij in rang verhoogd en met een ijzeren kruis vereerd dat ik zeker

ook wel verdiend heb. ook we der zoo vroolijk uitzien hadden we zelf niet verwacht. onze..... en een lachbui waren trok de man net af, dat deze zeker wel aardig vond en wij niet verwacht hadden. denklijk kom ik Zaterdag met 2 dagen verlof. Jan”.

Er is gepoogd de tekst op deze kaart met potlood onleesbaar te maken, maar gelukkig kon ik het meeste nog wel ontcijferen. Jammer dat Jan niet schrijft waarom hij dat erekruis dan wel verdiend had.

Na aan zijn militaire verplichtingen voldaan te hebben – dat zal bij het einde van de Eerste Wereldoorlog in november 1918 zijn geweest – kwam Jan terug in het bedrijf om bolderwagens, tilbury's en glazen wagens te helpen bouwen. De mannen bouwden de wagens en de vrouwen maakten de stoffen bekleding. De twee laatstgenoemde typen wagens raakten door de opkomst van de auto in begin jaren dertig in onbruik, maar bolderwagens maakte en repareerde Jan praktisch zijn leven lang. Een foto - uit circa 1953 - laat Jan in zijn zondagse pak naast een bolderwagen zien.

Zo'n wagen bestond uit een zware "bûkberje" (losse vloer) van dik hout met dunnere zijplanken, waarop 's zomers een "ramt" (groot, los houten raamwerk) werd gelegd waardoor de wagen breder werd en des te meer hooi kon dragen. Het hoog opgetaste hooi werd bovenop vastgezet met een "pûnter", een grote gladde paal die Posthumus ook zelf maakte en die aan voor- en achterzijde werd vastgesjord met touwen, zodat het hooi er tijdens het rij-

den in het hobbelige land niet af zou vallen. Tussen haakjes, ik kon het woord "pûnter" nergens in het Friese woordenboek vinden; bedriegt mijn herinnering van dat woord mij en heet die paal toch anders in het Fries?

Als een boer of burger een boom kapte – niet vergunningplichtig in die tijd – was Posthumus er als de kippen bij om te zien of deze van zijn gading was. Niet elke boom was groot en recht genoeg voor zijn doeleinden, maar als de boom wel geschikt was, doorgaans eikenbomen, en de koop kon voordelig worden gesloten, dan werd de stam voor minstens een jaar te water gelaten.

Dat geschiedde in de Wegsloot nabij het daarin staande schiphuis van Siegert of in de sloot naast de tegenwoordige ijsbaan. Er lagen al gauw een 10 tot 12 stammen te weken totdat ze voldoende afgestorven waren om bewerkt te worden. Ze werden dan naar houtzaagmolen "De Jager" van de Nauta's gebracht om naar de opgegeven maat te worden verzaagd.

De planken werden door Jan Posthumus gladgeschuurd en op maat gemaakt. Jan had een prima timmermansoog en geen duimstok nodig om precies de maat te kunnen nemen. De moeilijkste onderdelen van een wagen waren natuurlijk de dissel en de wielen met hun ronde vormen. Daarvoor werd dan ook gebruikt gemaakt van mallen, terwijl de "tuollen" (volgens het woordenboek niet alleen melkstoeltjes, maar ook in de hier gebruikte betekenis de naaf van een wiel) bij Bakker in Workum werden gekocht. Deze "tuollen" moesten nog wel zelf afgewerkt worden en van eikenhouten spaken worden voorzien. Om het houten wiel kwam een ijzeren "hoep" (hoepel) uit de naastgelegen smederij.

De gloeiend hete "hoep" werd met voorhamers om het wiel geslagen en dan afgekoeld met koud water waardoor deze iets kromp en vastgeklemd om het wiel kwam te zitten. Ook het ijzer dat tegen slijtage nodig was onder de draaischijf van de voorwielen kwam uiteraard uit de smederij van zijn broer Rienk.

De hardwerkende Jan vond eindelijk tijd om te trouwen; hij was toen al dik 45 jaar. Op 1 april 1926 vond het huwelijk plaats met de uit Harich afkomstige Geeske van Dijk die bijna 18 jaar jonger was. Zij kregen onderdak in de extra woonlaag die zojuist gereedgekomen was boven de wagenmakerij, terwijl Jan's ouders achter de smederij bleven wonen. Het echtpaar kreeg twee kinderen, zoon Ate in 1927 en in 1936 een dochter Trijntje. De foto van Jan en Geeske met hun zoon zal uit omstreeks 1932 dateren.

Jan Posthumus, ik heb hem nooit anders horen noemen en gekend dan als "Jan Attebaes", had een paar hobby's. In zijn jongere jaren, voor hij zelf trouwde, droeg hij wel voor op bruiloften en partijen. Als hij op een gegeven moment de tekst een beetje kwijt was dan breide hij er zelf wel een geestig einde aan. Ook kon hij goed vioolspelen en zwemmen. Hij kreeg zelfs als bijnaam "De Driuwier" omdat hij zo goed in het water kon drijven. Niet dat hij op zijn vet dreef - Jan was een vrij slanke man - maar hij beheerste die kunst nu eenmaal tot in de puntjes. Dat zwemmen deed hij ook graag bij Staveren waar een zuster van hem woonde. Schaatsenrijden hield hij vol tot hij bijna 75 jaar was. En zomer en winter wandelde hij op zijn klompen 's ochtends vroeg door het dorp op vaste tijden. Voor sommige dorpsgenoten gold dat het tijd was om op te staan als Jan Attebaes tegen 7 uur zijn ronde maakte en zijn voetstappen duidelijk in de stille morgenstond weerklonken.

Er is nog meer te vertellen, maar dat is teveel voor één bijdrage en dus vervolgen we dit verhaal de volgende maand.